

הגמרא מביאה את דעת שמואל, שאף הוא סובר שחכמים חולקים
על בן ננס: **אמר רב יהודה אמר שמואל**, זו – מה ששנינו במשנתנו
שאומרים תפוס לשון אחרון, אלו הם רק דברי בן ננס, **אבל חכמים**
אומרים שנידון זה הוא ספק, האם תפוס לשון ראשון או לשון
אחרון, וכיון שהמוכר מוחזק בקרקע ידו על העליונה, ו**הלך אחר**
הפחות שכל שונות – אחר הלשון שמפחיתה את כחו של הלוקח,
ובכל אופן הלוקח מפסיד, שאם נוסף אפילו משהו, חייב להחזיר
למוכר, שהרי פירש מודה בחבל, ואילו אם חסר לו המוכר עד
רובע לסאה, אין המוכר חייב להוסיף לו, שהרי אמר גם לשון 'הן
חסר הן יתר', והלוקח יפסיד.
הגמרא מבררת האם שמואל עצמו פוסק הלכה כבן ננס או
כחכמים. מקשה הגמרא: יש לדייק מלשון של שמואל, שאמר 'זו
דברי בן ננס', שכוונתו לומר שרק בן ננס סובר כן, ואילו שמואל
עצמו לא **פריך** ליה כן, אלא כחכמים החולקים על בן ננס, ולכן
לא אמר כלשון רב, ש'חלוקין עליו חביריו', וקשה, **הא רב ושמואל**
דאמרי תרניהו – שאמרו שניהם, האומר לחבירו בוד חטים ודחינו
שלישם סאין, במחיר של שלשים סלעים **אני מוכר לך**, ורצון
המוכר למכור דווקא כור שלם ולא פחות, הרי שכל הכור נחשב
כמקח אחד, ועד שלא ימשוך את כולו לא נגמר המקח, ולכן יכול
כל אחד מהם **לחזור בו** מהמקח **אפילו** אחרי שמשך הלוקח עשרים
ותשעה סאין, ועכשיו הוא אוחדו במשיכת הסאה **האחרונה**. אבל
אם אמר לו 'כור שלשים', **סאה פסלע אני מוכר לך**, אף שמתחילת
דבריו משמע שכל הכור הוא מקח אחד, מכל מקום הולכים אחרי
סיום דבריו, שמוכר לו 'סאה בסלע', ויש כאן שלשים מכירות
נפרדות, ולכן **ראשון ראשון קנה** – כל סאה וסאה שמשך הלוקח,
קנאה, ואין אחד מהם יכול לחזור בו. ומוכח ששמואל סובר
שתופסים את הלשון האחרון, ודיינו כדברי בן ננס במשנתנו,
ואילו מלשון 'זו דברי בן ננס' משמע שאינו פוסק כמותו.
מתרצת הגמרא: **אלא** מה שאמר שמואל לשון 'זו דברי בן ננס',
כוונתו רק לומר שחכמים חולקים עליו, ואילו שמואל עצמו
פריך ליה כבן ננס.
הגמרא ממשיכה לדון בדעת שמואל. מקשה הגמרא: ו**מי פריך**
ליה – וכי אפשר לומר ששמואל סובר כבן ננס שתופסים את לשון
האחרון, ו**האמר שמואל** על המשנה (ב"מ קב) שהובאה לעיל לגבי
המשכיר בית לחבירו 'בשנים עשר זהובים לשנה, ודינר זהב
לחודש', והתעברה השנה, שדין יחלוק שנאמר במשנה, **בבא**
המשכיר ותבע את השוכר **באמצע החודש** השלש עשרה עסקין,
דכיון שיש ספק אם תפוס לשון ראשון או אחרון, אנו משאירים כל
אחד בחזקתו, ולגבי חצי החודש שכבר עבר והמשכיר דורש
מהשוכר לשלם לו, אנו אומרים שישאר הממון בחזקת השוכר,
ופטור, ואילו על חצי החודש הבא אנו אומרים שהבית ישאר
בחזקת המשכיר, ואין השוכר יכול לגרו בו ללא תשלום. **אבל אם**
בא בתחלת החודש, הדין הוא שכולו **למשכיר**, שהוא מוחזק
בקרקע. ואם בא **בסוף החודש**, כולו **לשוכר**, כלומר, השוכר פטור
מספק מלשלם את המורת אותו חודש. ומדברי שמואל שהולכים
אחרי המוחזק מוכח שהוא מסתפק אם תופסים את הלשון
הראשון או האחרון, ואילו לעיל אמרנו ששמואל סובר תפוס
לשון אחרון, ולכן המוכר 'כור בשלישם סאה בסלע', ראשון
ראשון קנה.

גם בזה הדין הוא ש**כפל הדיבור** **מדה כפלה** שאמר בסוף, את מה
שאמר בתחילת דבריו **הן חסר הן יתר**, ואם פחת אפילו משהו
יוסיף, ואם הויתר משהו, יחזיר. מסיים התנא, אלו הן דברי רבי
שמעון בן ננס, ובגמרא יבואר שחכמים חולקים עליו.

גמרא

שנינו במשנה שלדעת בן ננס אדם האומר שתי לשונות הסותרים
זה את זה, תופסים את לשונו האחרון, הגמרא מביאה שיש
חולקים עליו בזה. אומרת הגמרא: **אמר רבי אבא בר מלל אמר רב**,
חולקין עליו חביריו על בן ננס, וסוברים שהדבר ספק, האם הולכים
אחרי הלשון הראשון או אחרי הלשון האחרון, ומספק חולקים
בממון.

הגמרא מבררת מה התחדש בדברי רב. מקשה הגמרא: **מאי קא**
משמע לו – מה חידש לנו רב, הרי כבר **תנינא** – שנינו את דעת
חכמים במשנה (ב"מ קב), **מעשה שהיה בעיר ציפורי**, באדם **אמר**
ששכר בית מרחץ מחבירו, ואמר המשכיר אני משכיר לך מרחץ זה
בשנים עשר זהובים לשנה, ודינר זהב לחודש, ונמצא שאמר כאן
שתי אופני תשלום, ואף שבשנה רגילה אין חילוק ביניהם, מכל
מקום אם התעברה השנה ויש בה שלשה עשר חדשים, יש חילוק
בין האופנים, שלפי לשון הראשון חיובו הוא שנים עשר זהובים
לשנה, ואינו צריך להוסיף כלום, ואילו ללשון האחרון החיוב הוא
דינר זהב לחודש, וצריך לשלם לו שלשה עשר זהובים. **ובא מעשה**
זה לפני רבן שמעון בן גמליאל לפני רבי יוסי, ואמר שיתלוקו
השוכר והמשכיר **את חצי העיבור**, ויוסיף לו חצי דינר עבור חודש
זה, כיון שיש ספק אם תפוס לשון ראשון או אחרון, ואם כן מבואר
במשנה זו שנחלקו רבן שמעון בן גמליאל ורבי יוסי על בן ננס
האומר תפוס לשון אחרון, ומה חידש רב בדבריו.

מתרצת הגמרא: מהמשנה בבבא מציעא אין הכרח שחכמים
חולקים על בן ננס, כיון **דאי מהתם** – אם היינו רוצים ללמוד את
מחלוקתם מהמשנה שם, **הנה אמינא** – הייתי יכול לדחות ולומר
שאין הטעם משום שיש ספק אם תפוס לשון ראשון או אחרון,
אלא דווקא **התם הדין הוא** שיתלוקו, כיון שאין הלשונות סותרים
בודאי, **דמצד אחד איבא למימר** – אפשר לומר, שמה שאמר בסוף
דבריו דינר זהב לחודש **כיהדר קא הדר ביה** – הוא חוזר בו ממה
שאמר בתחילה שהתשלום יהיה לפי שנים עשר זהובים לשנה,
ומצד שני **איבא למימר** שלא התכוין לחזור בו, אלא **פירוש קא**
פירש את דבריו הראשונים, שאמנם סכום התשלום הוא שנים
עשר זהובים לשנה, אך אופן התשלום יהיה על ידי שישלם לו בכל
חודש דינר זהב, ולא שישלם לו בסוף השנה שנים עשר זהובים,
וממילא אף בשנה מעוברת אינו צריך להוסיף דינר על חודש
העיבור, וכיון שיש ספק אם חוזר בו או לא, אמרו רבן שמעון בן
גמליאל ורבי יוסי שיתלוקו, **אבל הבא** – במשנתנו, **הודאי קא הדר**
ביה – שבודאי חוזר בו בלשון האחרון, שהרי הוא סותר לגמרי
ללשון הראשון, **איבא לא** – היינו אומרים שלא יחלקו חכמים על
בן ננס, אלא יודו שתופסים לשון אחרון, **קא משמע** לו – לכן
הוצרך רב לחדש שחכמים חולקים על בן ננס, וסברתם היא כיון
שהסתפקו האם תפוס לשון ראשון או לשון אחרון, ואף במשנתנו
יסברו חכמים אלו שיתלוקו.

עלידי קיום רמ"ח מצוות עשה פועלים בניין הספירות דזעיראנפין.

עלידי תפילת האדם למטה פועלים שיהיה למעלה הקדוש ברוך הוא מצלי.

עלידי לימוד התורה שלמטה הנה הקדוש ברוך הוא קורא ושונה כנגדו כו'.

27 ודאי בא לפסוק כבן ננס שאומרים תפוס לשון אחרון, והא אמרה
28 רב תנא זמנא – והרי רב כבר אמר דין זה פעם אחת, דאמר רב
29 לגבי המשנה בבבא מציעא (קב), שהשכיר אדם בית לחבירו
30 'שנים עשר זהובים לשנה, ודינר זהב לחודש', ונתעברה השנה,
31 ואמרו רבן שמעון בן גמליאל ורבי יוסי שיחלוקו המשכיר והשוכר
32 את חודש העיבור, ורב אמר אי הווא תתם – אם הייתי שם כשבא
33 מעשה לפניכם, הוה יהיבנא בוליה למשכיר – הייתי נותן את שכר
34 כל החודש למשכיר, כיון שהלשון האחרון היה 'דינר זהב לחודש',
35 ומלשון זה משמע שצריך לשלם דינר זהב על כל חודש וחודש,
36 ובכלל זה על חודש העיבור, והיינו כיון שתופסים את הלשון
37 האחרון. ומדוע הוצרך רב לומר דין זה שנית, לגבי 'איסתרא, מאה
38 מעי'.
39 מתרצת הגמרא: (אי איתמר הא ולא איתמר הא הוה אמנא מיהדר
40 קא הדר ביה אכל תנא) רב היה צריך ללמדנו באופן של מאה מעי
41 איסתרא שתפוס לשון אחרון, אף שכבר השמיענו כן לגבי שכר
42 בית מחבירו לשנה, כיון דמהו דתניא – הייתי יכול לומר, שהטעם
43 שנותן כולו למשכיר הוא כיון שפרש' קא מפרש – בדבריו
44 האחרונים שאמר 'דינר לחודש' לא התכוין לחזור בו ממה שאמר
45 'שנים עשר זהובים לשנה', אלא לפרש שכונתו לשנים עשר
46 זהובים רק בשנה פשוטה, כפי חשבון של דינר בכל חודש, ועדיף
47 לפרש כן את דבריו מאשר לומר שחזר בו, אבל ב'איסתרא מאה
48 מעי' שבודאי חזר בו, וכאילו אמר 'תשעים ושש פרוטות, מאה
49 פרוטות', יסבור רב שאין הולכים אחר לשון אחרון, אלא הלכה
50 כחכמים שהולכים אחר המוחזק, קא משמע לן – לכן השמיענו רב
51 אף לגבי 'מאה מעי איסתרא' שהוא סובר תפוס לשון אחרון.

1 הגמרא חוזרת בה מחמת קושיא זו, ואומרת שלדעת שמואל יש
2 ספק אם תפוס לשון ראשון או אחרון. מתרצת הגמרא: אלא לעולם
3 מה שאמר שמואל 'זו דברי בן ננס', כוונתו לומר שזו דעת יחיד,
4 ולכך שמואל עצמו לא כבידא ליה כבן ננס אלא כחכמים, שיש
5 ספק אם אומרים תפוס לשון ראשון או אחרון, ולכן במשנתנו הוא
6 סובר כחכמים, שהולכים אחר המוחזק ואחר הפחות שבלשונות,
7 ואילו באופן של 'כור בשלשים סאה בסלע' שאמר שמואל ראשון
8 ראשון קנה, אין טעמו של שמואל משום 'תפוס לשון אחרון' כפי
9 שרצינו לפרש, וטעמו הוא, שכמו תתם – שם, במשנה של מרחץ
10 שהדין יחלוקו, והעמיד שמואל בבא המשכיר באמצע החודש,
11 מַעְמָא מַאי – מה הטעם שיחלוקו, מַשּׁוּם דְּתַפְסִים – שכל אחד תפוס
12 במחצית משכר החודש, תנא נמי – גם כאן, לגבי 'כור בשלשים
13 סאה בסלע' שראשון ראשון קנה, הטעם הוא משום דהא תפס –
14 הלוקח כבר תפוס במה שכבר משך, ואין מוציאים מידו, ולא
15 משום תפוס לשון אחרון. ולכן גם אם יהפוך את לשונו ויאמר
16 'סאה בסלע כור בשלשים' יהיה הדין שראשון ראשון קנה.
17 הגמרא מבררת מה דעת רב להלכה בתפוס לשון אחרון: אמר רב
18 הוּנָא, אַמְרִי בִי רב – אמרו בבית מדרשו של רב, אדם ששואל את
19 חבירו בכמה תמכור לי חפץ זה, ואמר לו בְּאַיִסְתְּרָא – סלע מדינה,
20 ששווי תשעים ושש פרוטות, ובתוך כדי דיבור הוסיף ואמר מַהָּ
21 מְעִי, שרוצה עבור החפץ מאה פרוטות, ונמצא שאמר שני לשונות
22 הסותרים זה את זה, צריך לשלם מַהָּ מְעִי, כיון שתופסים את
23 הלשון האחרון. והוא הדין באופן הפוך, שאמר לו מַהָּ מְעִי,
24 אִיסְתְּרָא, שדינו לשלם רק אִיסְתְּרָא, שהיא תשעים ושש פרוטות,
25 כלשון האחרון שאמר.
26 שואלת הגמרא: מַאי קא משמע לן – מה בא רב ללמדנו בדין זה,

אגרות קודש

ב"ה, ו' אייר תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נ"נ צנמ"ס עוסק בצ"צ כו' מוהרש"י שי'

שלום וברכה!

במה שהעיר כת"ר בשו"ע לרבנו הזקן סי' קנ"ח סוף סעיף ז', והקשה בזה כמבואר במכתב
כת"ר, הנה לדעתי הפירוש הוא :

וז"ל רבנו הזקן שם : ויש חולקין בזה ולכן יש להקל כו'. שמה מובן אשר היש חולקין -
מקיל לגבי הדיעה שלפני זה, היינו דעת המגן אברהם כפי שמפרשו רבנו הזקן. ונמצאת דיעה זו בט"ז,
וכמצוין במראה-מקומות. והוא, כי לדעת המג"א צריכה להיות מחשבה לאוכלין בשעת יציאת הדבש
מהשערה, ושתי דיעות חולקות על זה : דיעה אחת המקילה ביותר, והיא שהובאה בט"ז בשם "שמעתי"
שאפילו אם חשב למשקין יכול לשנות אח"כ לאוכלין ע"י מעשה. ודעת שני' שעכ"פ כשרודה הדבש
סתם - מעשה שאח"כ משוהו למאכל, וא"צ להיות מחשבה לאוכלין בפירוש דוקא בתחלת הרדי',
וזוהי דעת הט"ז עצמו. וכיון שדעת השמעת' דחה הצט"ז בשתי ידיים, וכדי שלא לאפוש' פלוגתא – קרוב
לודאי לומר שכונת רבנו הזקן הוא לדעת הט"ז עצמו. ולכאורה, יש מקום גם לסברא דשמעתי, באם
בעל הכוורת הוא עכו"ם, שאז י"ל שמחשבתו אין פועלת לקביעות הדבש למשקה או לאוכלין. ואפילו
אם בעל הכוורת הוא ישראל - הרי אם רודה למכירה י"ל שקובע מעשה הקונה, ובפרט כשהמוכר עצמו
יודע בעת הרדי' שימכרנו לאחר זמן, ויש דוגמאות רבות לזה בש"ס, ואכ"מ...